

УДК [02:002.2]:371.212:004

Олексій Кобелєв,

доцент кафедри бібліотекознавства та соціальних комунікацій Харківської державної академії культури, канд. пед. наук

«ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА» ЯК ДИСЦИПЛІНА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КНИГОЗНАВСТВО, БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО І БІБЛІОГРАФОЗНАВСТВО»

Розглядаються роль, форма й зміст навчальної програми дисципліни «Інформаційна аналітика». Визначаються особливості її викладання на факультеті бібліотекознавства та інформатики Харківської державної академії культури для магістрів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографознавство».

Ключові слова: інформаційна аналітика, інформаційно-аналітичні технології, навчальна дисципліна, магістри, бібліотекознавство, книгознавство, бібліографознавство.

Проблеми, що постали нині перед бібліотечним соціальним інститутом (БСІ) України, вимагають значних змін як у напрямках діяльності бібліотек, так і в методах, і формах підготовки вітчизняних бібліотечно-інформаційних фахівців. При цьому вітчизняна система підготовки бібліотечних кадрів перебуває під одночасним впливом кількох чинників. По-перше, це ті зміни в характері навчання, що відбуваються в контексті глобальних освітніх тенденцій, що отримали назву мегатенденцій. До них належать:

- масовий характер освіти і її безперервність як нова якість;
- значущість освіти як для індивіда, так і для суспільних очікувань і норм;
- орієнтація на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності;
- адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості;
- орієнтація навчання на особистість, що навчається, забезпечення можливостей її саморозкриття.

По-друге, це специфічні особливості розвитку всієї вітчизняної

системи вищої освіти, яка за умов хронічного недофінансування переходить до Болонської системи.

По-третє, це вимоги бібліотечної практики до сучасних фахівців, що приходять працювати в бібліотеку, на які своєчасно повинна реагувати вітчизняна система підготовки бібліотечних кадрів. Зокрема, дедалі більшого значення набуває інформаційно-аналітична діяльність бібліотек, що робить актуальною проблему наданням студентам відповідних знань та навичок, у тому числі й через розробку та запровадження спеціальних навчальних дисциплін. Інформаційна аналітика в останні роки розглядалася в дослідженнях Г. Гордукалової, П. Конотопова, І. Кузнецова, Ю. Курносова, І. Левкіна, О. Матвієнко, І. Мелюхіна, В. Пархоменка, О. Пархоменка, В. Онопрієнка, Е. Семенюка, Г. Сілкової, Н. Слядневої, М. Сороки, С. Терещенка, М. Тихомирова, В. Чистякова.

Оглядово-аналітична робота як складова аналітико-синтетичної переробки інформації представлена в працях Г. Власової, Т. Зайцевої, Л. Зупарової, Н. Кушнарєнко, В. Лутовинової, А. Тітової, В. Удалової.

Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек висвітлена в працях В. Бондаренко, А. Вітушко, Н. Вітушко, О. Ворошилова, В. Горового, Т. Гранчак, В. Ільганаєвої, С. Кулицького, В. Кушерця, О. Матвієнко, А. Павленко, В. Пальчук. Однак як окрема навчальна дисципліна, інформаційна аналітика у вітчизняних дослідженнях не вивчалася.

Зважаючи на вищенаведене, метою статті є розгляд ролі, форми та змісту навчальної програми дисципліни «Інформаційна аналітика», що викладається на факультеті бібліотекознавства та інформатики Харківської державної академії культури (ХДАК) для магістрів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія».

Відомо, що інформаційно-аналітична діяльність – це особлива сфера людської діяльності, покликана забезпечити інформаційні потреби суспільства за допомогою аналітичних технологій через переробку вихідної інформації й отримання якісно нового знання [4, 6, 7, 9–12, 15, 16]. Інформаційна аналітика виконує насамперед завдання якісно-змістовного перетворення інформації, функціонально перетинаючись у цьому аспекті з науковою (виробництво нового знання) й управлінською (розробка варіантів рішень, сценаріїв) діяльністю [14, с. 15]. При цьому аналітика розглядається як дисципліна, що поєднує три найважливіші компоненти: методологію інформаційно-аналітичної роботи, організаційне забезпечення цього процесу й технологічно-методологічне забезпечення розроблення та створення інструментальних засобів для її ведення [7, с. 25].

Інформаційно-аналітична діяльність пронизує всі сфери людської діяльності, проте вирізняється з них своїми цілями, завданнями, засобами та результатами. Створення аналітичних центрів різного рівня, підготовка оглядово-аналітичних документів, у тому числі й бібліотеками, розробка інформаційно-аналітичних технологій зумовили необхідність підготовки фахівців з інформаційної аналітики. «Більше п'яти років зарубіжні фахівці продовжували дискусію з проблеми керування знаннями в бібліотеці. Прихильники глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії зосереджують свої зусилля на переході від інформації до передавання знання про об'єкт запиту, вважаючи такий перехід перспективним для професії в цілому» [1, с. 27]. Тобто інформаційна аналітика розглядається як необхідний «інструмент» для підготовки компетентних відповідей на нетипові запити читачів. Відомо, що в зарубіжних бібліотеках упроваджена посада «менеджер знань». У Росії вже з 2003 р. почалася підготовка фахівців з інформаційно-аналітичної діяльності з кваліфікацією «референт-аналітик» у межах бібліотечної професії.

Тобто дедалі актуальнішою стає організація інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек, яка виявляється в таких їх основних функціях як інформаційна й когнітивна. Тому в сучасному бібліотекознавстві спостерігається посилення інтересу до загальних понять інформації, знання та їхніх аспектів. При цьому, якщо інформаційна функція передбачає введення до обігу та організацію інформаційних ресурсів, доступ до інформації, її поширення й обмін нею, то когнітивна функція переважно забезпечується процесами доступу, аналізом, синтезом і наданням знань, проведенням наукових досліджень бібліотекою. Це пов'язано, по-перше, з тим, що сама соціально-комунікативна діяльність розглядається як реакція на потребу обробляти, зберігати й передавати знання (що завжди було невід'ємним атрибутом людської діяльності), а сутність бібліотечної діяльності полягає в тому, що вона забезпечує доступ до знань; по-друге – із сучасними тенденціями розвитку системи соціальних комунікацій, що в структурно-організаційному плані виявляються в наявності документально-інформаційних і когнітивних структур системи соціальних комунікацій [4–6, 13, 16].

Виходячи з вищевизначеного, курс «Інформаційна аналітика», що викладається в ХДАК, розглядається як навчальна дисципліна, що в контексті сучасних досягнень теорії бібліотекознавства та соціальних комунікацій посилює світоглядну і теоретичну професійну підготовку магістрів зі спеціальності «Книго-знавство, бібліотекознавство і бібліографія». Зокрема, метою зазначеної дисципліни є освоєння методики й технологій

інформаційно-аналітичної діяльності. Для її досягнення передбачається вирішення таких завдань:

- опанування знаннями історичних джерел і теоретичних основ інформаційної аналітики;
- закріплення й поглиблення уявлень про методи й прийоми аналізу та синтезу інформації;
- формування навичок освоєння предметного поля об'єктів, що досліджуються;
- виявлення причинно-наслідкових зв'язків і факторів ризику в розвитку складних явищ бібліотечно-інформаційної сфери;
- забезпечення знаннями з технологічних алгоритмів і типових програмних продуктів для інформаційного аналізу;
- розвиток прогностно-аналітичних здібностей студентів;
- надання студентам практичного досвіду щодо створення оглядово-аналітичних документів.

На основі теоретичних та практичних доробок вітчизняних та зарубіжних фахівців визначено такі вимоги до знань, умінь та навичок студентів. Насамперед успішне освоєння навчальної дисципліни передбачає самостійну реалізацію майбутніми магістрами основного завдання інформаційного аналітика – створення інформаційно-аналітичної продукції на основі аналізу інформаційних ресурсів певної предметної області. Зазначений аналіз базується на володінні випускником такими видами професійної діяльності: аналітико-синтетичною переробкою інформації, створенням і веденням баз даних, інформаційним моделюванням і діагностикою об'єктів, здатністю об'єднувати процеси інформаційної аналітики в цілісну технологію, керуванням інформаційними ресурсами бібліотечних установ.

Курс інформаційної аналітики майбутніми магістрами факультету бібліотекознавства та інформатики ХДАК вивчається протягом одного семестру. На це навчальним планом відводиться 12 лекційних, 20 практичних годин та самостійна робота. Навчальна дисципліна складається з двох модулів, які містять шість тем, пов'язаних між собою змістовими складовими частинами. Перший модуль містить три теми, пов'язані із загальними засадами інформаційно-аналітичної діяльності: історичні витоки інформаційно-аналітичної діяльності; інформаційно-аналітична діяльність як галузь інформаційної індустрії; інформаційні потреби в оглядово-аналітичній інформації.

Другий модуль містить три теми, присвячені базовим інформаційно-аналітичним технологіям: інформаційно-аналітичні технології: стан,

проблеми, перспективи; інформаційний аналіз: загальна технологічна характеристика; технологія моніторингової діагностики об'єкта.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі заліку. Передбачено рубіжні етапи контролю у формі усного опитування, перевірки конспектів, тестування, практичних занять. Опануванню інформаційно-аналітичними технологіями бібліотечними фахівцями сприяє блочно-модульний принцип структурування інформаційно-аналітичних знань, які формують уміння й навички інформаційного аналізу, розвивають творчі здібності. Розвиток і поглиблення знань з інформаційної аналітики формує сучасний світогляд, надає знання інноваційного характеру, уміння їх практичного використання під час вирішення професійних, організаційних та управлінських проблем діяльності БСІ.

Загалом, можна зробити висновок, що зміст курсу «Інформаційна аналітика», незважаючи на порівняно невеликий обсяг відведених на нього навчальних годин, розкриває історичні, теоретичні та методологічні основи інформаційно-аналітичної діяльності, інформаційного аналізу й технології моніторингової діагностики об'єкта, надає студентам необхідну сукупність теоретичних і практичних знань з керування інформаційно-аналітичною діяльністю бібліотеки в умовах ринкової економіки. Крім того, враховуючи відому спорідненість інформаційно-аналітичної діяльності з науковою [9, 14], зазначена дисципліна сприяє науковому становленню майбутніх магістрів, що надає підстави вважати за доцільне її введення до навчальних планів підготовки магістрів і інших спеціальностей.

Список використаної літератури

1. Гордукалова Г. Ф. Дорогу осилит идущий: Зачем нужна рубрика информационный анализ? / Г. Ф. Гордукалова // Библ. дело. – 2003. – № 2. – С. 27–28.
2. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації і розвиток бібліотечної діяльності / В. М. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 23 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., – 2009. – С. 7–25.
3. Зупарова Л. Б. Аналитико-синтетическая переработка информации / Л. Б. Зупарова, Т. А. Зайцева ; под ред. Ю. Н. Столярова. – М. : ФАИР, 2008. – 400 с.
4. Ільганаєва В. О. Аналітика в структурі бібліотечної діяльності / В. О. Ільганаєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – Х. : ХДАК, 2007. – Вип. 23. – С. 109–117.
5. Ільганаєва В. О. Інституалізація соціально-комунікаційної сфери

суспільства / В. О. Ільганаєва // Освіта регіону. – 2008. – № 1–2. – С. 148–153.

6. *Кобелев О. М.* Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек як складова нової соціально-комунікативної реальності: до постановки проблеми / О. М. Кобелев // Вісник Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – Х. : ХДАК, 2008. – Вип. 23. – С. 77–84.

7. *Курносоев Ю. В.* Аналитика, методология, технология и организация информационной аналитической работы / Ю. В. Курносоев, П. Ю. Конотопов. – М. : РУСАКИ, 2004. – 512 с.

8. *Кушнарченко Н. М.* Наукова обробка документів : підручник / Н. М. Кушнарченко, В. К. Удалова. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : Знання, 2004. – 331 с.

9. *Мелюхин И.* Информационно-аналитическая деятельность как она есть / И. Мелюхин // Информационные ресурсы России. – 1999. – № 1. – С. 11–14.

10. *Пальчук В.* Особливості розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек у контексті загальноцивілізаційних соціокультурних трансформацій / В. Пальчук // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 26 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., – 2010. – С. 254–268.

11. *Пархоменко В. Д.* Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності : монографія / В. Д. Пархоменко, О. В. Пархоменко. – К. : УкрІНТЕІ, 2006. – 224 с.

12. *Семенюк Е. П.* Інформаційно-аналітична діяльність у структурі та механізмах соціальної практики / Е. П. Семенюк // Наук.-техн. інформація. – 2003. – № 2. – С. 42–44.

13. *Слободяник М. С.* Перспективная модель научной библиотеки / М. С. Слободяник // Інформаційна та культурологічна освіта на зламі тисячоліть : матеріали міжнар. наук. конф. до 70-річчя ХДАК. – Х., 1999. – Ч. 2. – С. 99–105.

14. *Сляднева Н. А.* Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы / Н. А. Сляднева // Информационные ресурсы России. – 2001. – № 2. – С. 14–21.

15. *Сорока М. Б.* Національна система реферування української наукової літератури / М. Б. Сорока ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2002. – 209 с.

16. Социальные коммуникации: теория, методология, деятельность : словарь-справочник / авт.-сост. В. А. Ильганаева. – Х. : КП «Город. Типография», 2009. – 392 с.